

CZU: 343.132:343.35

URMĂRILE PREJUDICIABILE ÎN CAZUL INFRAȚIUNILOR DE NEGLIJENȚĂ ÎN SERVICIU (art.329 CP RM)

Igor SERBINOV

Universitatea de Stat din Moldova

În acest studiu sunt examinate urmările prejudiciabile și legătura cauzală, privite ca semne ale laturii obiective a infracțiunilor prevăzute la art.329 CP RM. Se argumentează că aplicarea art.329 CP RM nu exclude aplicarea pentru aceeași faptă a sancțiunii disciplinare. Într-un asemenea caz, sancțiunea disciplinară nu trebuie să aibă un „caracter penal”. Se stabilește că, în cazul în care faptele, prevăzute la art.48², alin.(1) art.189, art.220², alin.(2) art.227, alin.(1) art.275 sau la alte asemenea norme din Codul contravențional, provoacă urmările prejudiciabile specificate în art.329 CP RM, va fi aplicat acest articol, nu norma contravențională. Se demonstrează că nu venitul ratat, ci prejudiciul efectiv (inclusiv neobținerea bunurilor datorate) formează conținutul prejudiciului material cauzat prin infracțiunile prevăzute la art.329 CP RM. În ipoteza prevăzută la lit.a) alin.(2) art.329 CP RM este posibilă pluralitatea de victime. Se relevă că, luând în considerare prevederea de la alin.(2) art.3 CP RM, este preferabilă neaplicarea dispoziției de la lit.b) alin.(2) art.329 CP RM, nu însă aplicarea acesteia.

Cuvinte-cheie: *neglijență în serviciu, urmări prejudiciabile, daune în proporții mari, daune în proporții deosebit de mari, decesul unei persoane, alte urmări grave, non bis in idem.*

THE PREJUDICIAL CONSEQUENCES OF THE OFFENCES RELATED TO NEGLIGENCE IN THE WORKPLACE (art.329 PC RM)

This article is dedicated to the thorough analysis of the prejudicial consequences and the causal link, viewed as elements of the objective side of the offences provided by art.329 PC RM. It is argued that the application of art.329 PC RM does not exclude the application of the disciplinary sanction for the same offence, with the condition that the disciplinary sanction must not have a „penal character”. It is established that, if the offences, referred to at art.48², par.(1) art.189, art.220², par.(2) art.227, par.(1) art.275 or other such norms from the Contravention Code, causes the prejudicial consequences specified in art.329 PC RM, therefore this article will be the one to be applied and not the contravention norm. It is also pointed out that not the lost income, but the actual prejudice (including not receiving the rightfully owned goods) forms the content of the material prejudice caused by the offences stipulated in art.329 PC RM. In the case under lett.a) par.(2) art.329 PC RM the plurality of victims is possible. It is shown that: taking into account the provision of par.(2) art.3 PC RM, the failure to apply the provision under lett.b) par.(2) art.329 PC RM is preferable to the actual application of this provision.

Keywords: *negligence in the workplace, prejudicial consequences, damages in large proportions, damages in particularly large proportions, the death of a person, other serious consequences, non bis in idem.*

Introducere

Săvârșirea faptei prejudiciabile nu este suficientă pentru aplicarea art.329 CP RM. Aceasta întrucât infracțiunile prevăzute la art.329 CP RM sunt infracțiuni materiale. În context, V.Cușnir susține: „Infracțiunea de neglijență în serviciu, fiind o infracțiune de rezultat, este considerată consumată în momentul în care, ca urmare a nedeplinirii sau îndeplinirii necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu de către persoana cu funcție de răspundere, au survenit urmările prejudiciabile în formă de daune în proporții mari intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice sau decesul unei persoane ori alte urmări grave” [1, p.723, 724]. Așadar, aplicarea art.329 CP RM este condiționată de survenirea *urmărilor prejudiciabile* nominalizate în acest articol.

După O.Predescu și A.Hărăstășanu, în cazul neglijenței în serviciu, „actele pregătitoare și tentativa nu sunt posibile” [2, p.260]. Puncte de vedere similare exprimă A.Ungureanu [3, p.100], Gh.Diaconescu și C.Duvac [4, p.425]. Într-o manieră consonantă, în pct.12 al Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru abuzul de putere sau abuzul de serviciu, excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu, precum și neglijența în serviciu, nr.7 din 15.05.2017 (în continuare – Hotărârea Plenului CSJ nr.7/2017), se explică: „Datorită specificului atitudinii psihice a neglijenței în serviciu, infracțiunea, prevăzută la art.329 CP, nu poate fi susceptibilă de activități infracționale neconsumate. De aceea, pregătirea și tentativa, la art.329 CP, se exclud, în principiu” [5].

Neproducerea urmărilor prejudiciabile prevăzute la art.329 CP RM semnifică nu neconsumarea infracțiunii, ci lipsa infracțiunii. Producerea urmărilor prejudiciabile în cauză atestă prezența infracțiunii, iar lipsa acestora reprezintă un temei de aplicare a răspunderii extrapenale (de exemplu, a răspunderii disciplinare). O asemenea concluzie rezultă din analiza coroborată a prevederilor alin.(1) art.51 și ale alin.(1) art.52 CP RM. Astfel, potrivit alin.(1) art.51 CP RM, componența infracțiunii, stipulată în legea penală, reprezintă temeiul juridic al răspunderii penale. Conform alin.(1) art.52 CP RM, se consideră componență a infracțiunii totalitatea semnelor obiective și subiective, stabilite de legea penală, ce califică o faptă prejudiciabilă drept infracțiune concretă. Această idee este consolidată de argumentele conținute în Decizia Curții Constituționale a României nr.82 din 23.02.2016 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.351 din Codul penal și ale art.16 alin.(1) din Codul de procedură penală: „Pentru a interveni răspunderea penală trebuie să existe o concordanță între trăsăturile faptei concrete și trăsăturile modelului abstract prevăzut de norma de incriminare, adică, cu alte cuvinte, când au fost realizate toate elementele constitutive ale infracțiunii. Astfel, Curtea a apreciat că absența oricărui element constitutiv al infracțiunii lipsește acțiunea penală de temeiul său de drept, putându-se afirma că lipsa de corespondență între trăsăturile faptei concrete și trăsăturile modelului abstract prevăzut de norma de incriminare determină neprevăderea faptei de către legea penală” [6].

În consecință, considerăm întemeiată soluția pronunțată în următoarea speță: *P.G. a fost achitat de învinuirea de săvârșire a infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.329 CP RM. S-a stabilit că nu au fost cauzate daune în proporții mari intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice, precum prevede art.329 CP RM. Sumele de bani, cheltuite pe parcursul anului 2011 pentru procurarea foilor de odihnă pentru copii și pentru necesitățile legate de ședințele de lucru, de zilele de comemorare, de zilele profesionale și de alte sărbători, au constituit în exclusivitate resursele financiare ale Consiliului Raional D. Cancelaria de Stat a Guvernului Republicii Moldova a verificat deciziile respective ale Consiliului Raional D. și le-a recunoscut legale și întemeiate. Nici Trezoreria de Stat nu a înaintat obiecții în această privință. De asemenea, specialiștii de la Curtea de Conturi, care au efectuat auditul, nu au confirmat cauzarea vreunor daune* [7].

Rezultate și discuții

Indicarea la alin.(1) lit.a) și b) alin.(2) art.329 CP RM a unor urmări prejudiciabile diferite condiționează stabilirea prin aceste trei norme a răspunderii pentru trei infracțiuni distincte. În această ordine de idei, suntem de acord cu S.Brînza și V.Stati care afirmă: „În art.329 CP RM – sub aceeași denumire marginală de neglijență în serviciu – sunt reunite trei variante-tip de infracțiuni” [8, p.910]. Din perspectiva acestei afirmații, consemnăm că, într-o speță, *lui M.I. i-a fost înaintată învinuirea în baza lit.a) și b) alin.(2) art.329 CP RM* [9]. Într-o altă speță, *P.G. și B.V. au fost condamnați conform lit.a) și b) alin.(2) art.329 CP RM* [10]. Considerăm că în aceste două spețe răspunderea urma să fie aplicată pentru concursul infracțiunilor prevăzute la lit.a) alin.(2) art.329 și la lit.b) alin.(2) art.329 CP RM.

Ne raliem punctului de vedere exprimat de S.Brînza și V.Stati: „Accentuăm că art.329 CP RM stabilește răspunderea pentru trei infracțiuni de sine stătătoare. Aceste infracțiuni se pot afla între ele în concurs (sublinierea ne aparține – *n.a.*). Explicăm aceasta prin următoarele: nu există o componență „de bază” de neglijență în serviciu, componență care: 1) s-ar exprima doar în neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare de către o persoană publică a obligațiilor de serviciu ca rezultat al unei atitudini neglijente sau neconștiințioase față de ele și 2) nu ar presupune producerea anumitor urmări prejudiciabile. De aceea, decesul unei persoane sau alte urmări grave (adică, urmările prejudiciabile consemnate la lit.a) și b) alin.(2) art.329 CP RM) se află în legătură cauzală nu cu daunele în proporții mari cauzate intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice (adică, urmările prejudiciabile consemnate la alin.(1) art.329 CP RM). Decesul unei persoane sau alte urmări grave se află în legătură cauzală cu fapta prejudiciabilă exprimată în neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare de către o persoană publică a obligațiilor de serviciu ca rezultat al unei atitudini neglijente sau neconștiințioase față de ele” [8, p.910].

Inspirați de aceste argumente, vom recurge la metoda reducerii la absurd. Să presupunem că la lit.a) și b) alin.(2) art.329 CP RM sunt stabilite circumstanțe agravante ale infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.329 CP RM. O circumstanță agravantă se raportează la infracțiunea în ansamblul ei, nu la o parte a infracțiunii (așa cum este fapta prejudiciabilă). Aceasta ar însemna că decesul unei persoane sau alte urmări grave ar trebui să se afle în legătură cauzală nu doar cu fapta prejudiciabilă prevăzută la alin.(1) art.329 CP RM, dar și cu urmările prejudiciabile prevăzute de această normă. În primul rând, din aceasta ar reieși că lit.a) și b) alin.(2) art.329 CP RM

pot fi aplicate numai dacă se cauzează daune în proporții mari intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice. În lipsa unor asemenea daune, lit.a) și b) alin.(2) art.329 CP RM ar fi inaplicabile. În al doilea rând, aceasta ar însemna că, în ipotezele prevăzute la lit.a) și b) alin.(2) art.329 CP RM, atestăm două momente de consumare: prima dată, infracțiunea se consumă în momentul cauzării daunelor în proporții mari intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice; a doua oară, infracțiunea se consumă în momentul provocării decesului unei persoane sau a altor urmări grave. Ceea ce este absurd.

Nu toți pot fi de acord cu concepția că art.329 CP RM stabilește răspunderea pentru trei infracțiuni distincte. Însă, deocamdată promotorii concepției alternative nu au prezentat argumente în susținerea propriei poziții. Suntem în așteptarea unor asemenea argumente.

În context, atragem atenția asupra manierei de expunere a dispoziției de la alin.2 art.186 „Neglijența” din Codul penal din 1961: „Neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare de către o persoană cu funcție de răspundere a îndatoririlor sale ca urmare a atitudinii neglijente sau neconștiincioase față de ele, care a condus la urmări grave sau la pierderea de vieți omenești”. În această normă nu este folosită sintagma introductivă defectuoasă „Aceleași acțiuni [...]”, care este utilizată în alin.(2) art.329 CP RM. Tocmai datorită acestei sintagme se creează impresia falsă că art.329 CP RM prevede răspunderea pentru o singură infracțiune. În consecință, este imperios ca în alin.(2) art.329 CP RM să se renunțe la sintagma „Aceleași acțiuni [...]”. În textul dispozițiilor din art.329 CP RM trebuie să fie diferită doar descrierea urmărilor prejudiciabile. Descrierea celorlalte semne constitutive ale infracțiunii trebuie să fie identică.

După această digresiune absolut necesară, ne vom concentra atenția asupra caracteristicilor celor trei urmări prejudiciabile descrise la alin.(1), lit.a) și b) alin.(2) art.329 CP RM.

Vom începe această analiză cu examinarea noțiunii „daune în proporții mari intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice”, care desemnează urmările prejudiciabile în cazul infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.329 CP RM.

Astfel, în unele cazuri, făptuitorii au fost învinuți de comiterea infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.329 CP RM, aceasta deși urmările prejudiciabile produse în rezultatul săvârșirii faptelor de către aceștia s-au exprimat în: *evadarea din penitenciar a trei deținuți* [11]; *tergiversarea redactării sentințelor și transmiterea lor în cancelarie pentru executare* [12]; *eliberarea din închisoare înainte de termenul stabilit de lege a doi condamnați* [13]; *prejudicierea imaginii Ministerului Afacerilor Interne* [14]. Considerăm că în toate aceste cazuri alin.(1) art.329 CP RM a fost aplicat incorect.

Împărtășim viziunea exprimată în pct.8 al Hotărârii Plenului CSJ nr.7/2017: „Urmarea prejudiciabilă specifică infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.329 CP RM poate avea doar o natură patrimonială. În cazul urmărilor prejudiciabile patrimoniale, instanțele trebuie să stabilească, în baza probelor administrate, cuantumul daunelor cauzate”. E.V. Țariov supune criticii alcătuirea exclusiv patrimonială a daunelor cauzate prin infracțiunea prevăzută la alin.(1) art.329 CP RM. Acesta afirmă că este preferabilă concepția consacrată în norma corespondentă din legea penală rusă, potrivit căreia urmările prejudiciabile se pot exprima și în daune nemateriale în proporții considerabile cauzate intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice [15]. Totuși, E.V. Țariov omite să explice cât de previzibil este modul de stabilire a mărimii respectivelor daune nemateriale. Or, în legea penală rusă lipsește reglementarea clară a acestei mărimi. În context, nu putem trece cu vederea că, în ședința din 27.06.2017, Curtea Constituțională a Republicii Moldova a considerat necesară emiterea unei Adrese Parlamentului în vederea modificării art.126 CP RM, pe calea stabilirii unui prag valoric al daunelor considerabile și esențiale, astfel excluzându-se estimările subiective. Prin aceasta s-a ținut cont de faptul că legiuitorul (nu instanța de judecată) este cel cărui îi revine sarcina de a reglementa gravitatea vătămării, rezultate din comiterea unei fapte penale, și valoarea pagubei [16].

În acord cu alin.(1) art.126 CP RM, infracțiunea prevăzută la alin.(1) art.329 CP RM se consideră consumată din momentul producerii daunelor în proporții mari intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice. Potrivit alin.(1) art.126 CP RM, proporții mari se consideră valoarea pagubei pricinuite de o persoană sau de un grup de persoane, care depășește 20 de salarii medii lunare pe economie prognozate, stabilite prin hotărârea de Guvern în vigoare la momentul săvârșirii faptei.

Amintim că, înainte de intrarea în vigoare a Legii pentru modificarea și completarea unor acte legislative, nr.207 din 28.07.2016 [17], proporții mari se considera valoarea pagubei pricinuite de o persoană sau de un grup de persoane, care la momentul săvârșirii infracțiunii depășește 2500 de unități convenționale. Sub acest

aspect, într-o speță, a fost încetat procesul penal de învinuire a lui D.V. de comitere a infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.329 CP RM. Motivul invocat constă în aceea că fapta comisă de D.V. nu mai era prevăzută de legea penală ca infracțiune. La concret, s-a stabilit că mărimea daunelor cauzate prin acea faptă a fost de 33424 de lei, adică sub limita de 50000 de lei a proporțiilor mari [18].

Suntem de acord cu următoarea opinie a lui S.Brînza și V.Stati: „La stabilirea mărimii daunelor cauzate prin infracțiunea specificată la alin.(1) art.329 CP RM, pot fi luați în considerare doar parametrii valorici enunțați la alin.(1) art.126 CP RM. Nu există o variantă alternativă” [8, p.913]. Astfel, într-o speță, instanța de fond l-a condamnat pe G.G. conform alin.(1) art.329 CP RM. Acestuia i s-a incriminat cauzarea unei „daune în proporții mari drepturilor și intereselor, ocrotite de Legea cu privire la asigurarea cu spațiu locativ (precizăm că o asemenea lege nu există – n.a.), ale părții vătămate L.C. și ale membrilor familiei lui, precum și intereselor publice, manifestate în imposibilitatea executării hotărârii judecătorești și în diminuarea imaginii autorității publice locale”. Colegiul penal al Curții de Apel Chișinău l-a achitat pe G.G., întrucât nu a fost stabilită mărimea concretă a daunelor cauzate de către acesta [19].

Importanța stabilirii mărimii depline a daunelor în proporții mari, cauzate intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice, o atestăm în următoarea speță: C.G. a fost condamnat în baza alin.(1) art.329 CP RM. În rezultatul faptei săvârșite de acesta s-a pierdut un sac în care se aflau 50000 de lei. Totuși, s-a stabilit că mărimea daunelor cauzate include nu doar această sumă de bani, dar și valoarea sacului specializat de 51,53 lei. Astfel, mărimea integrală a daunelor cauzate s-a exprimat în 50051,53 lei [20]. Dacă mărimea daunelor cauzate ar fi fost de 50000 de lei, atunci, luând în considerare data comiterii faptei (04.10.2013), ar fi lipsit temeiul de aplicare a alin.(1) art.329 CP RM.

În continuare va fi abordată problema privind structura prejudiciului material cauzat prin infracțiunea prevăzută la alin.(1) art.329 CP RM (precum și prin infracțiunea prevăzută la lit.b) alin.(2) art.329 CP RM, în ipoteza în care aceasta presupune cauzarea unor daune în proporții deosebit de mari). Astfel, într-o speță se menționează: O.G. a fost achitat de învinuirea de comitere a infracțiunii prevăzute la lit.b) alin.(2) art.329 CP RM. Unul dintre motivele achitării consta în faptul că organul de urmărire penală nu a indicat în actul de învinuire care este mecanismul de ratare a veniturii, criteriile și formula de calcul al cuantumului veniturii ratat în sumă de 121616,91 lei [21]. Așadar, poate oare venitul ratat să reprezinte o componentă a daunelor cauzate prin infracțiunile prevăzute la art.329 CP RM?

Potrivit alin.(2) art.14 din CC RM, „se consideră prejudiciu cheltuielile pe care persoana lezată într-un drept al ei le-a suportat sau urmează să le suporte la restabilirea dreptului încălcat, pierderea sau deteriorarea bunurilor sale (prejudiciu efectiv), precum și beneficiul neobținut prin încălcarea dreptului (venitul ratat)”.

După V.A. Kocerga [22], I.G. Minakova [23, p.94, 102] și M.Kuznețov [24], venitul ratat trebuie inclus în structura prejudiciului cauzat prin infracțiunile de neglijență în serviciu. S.A. Eliseev și M.A. Tâneanaia [25, 26, p.9] au un punct de vedere opus. Sprijinim opinia acestor doi autori.

I.Botezatu argumentează de ce venitul ratat nu poate fi inclus în alcătuirea urmărilor prejudiciabile cauzate printr-o infracțiune: „Este un efect firesc al respectării regulii previzibilității legii penale. [...] Venitul ratat nu poate fi prevăzut la momentul săvârșirii infracțiunii [...], fiind în afara vinovăției infracționale. Deci, s-ar încălca regula previzibilității legii penale, dacă s-ar lua în considerare în procesul de evaluare a urmărilor prejudiciabile [...]” [27, p.209-210].

Nu putem face abstracție nici de părerea exprimată de I.A. Anisimova: „Este necesară delimitarea noțiunilor „venitul ratat” și „neobținerea bunurilor datorate”. Venitul ratat constituie beneficiul planificat pe care creditorul conta să-l obțină de la terțe persoane în ipoteza desfășurării în condiții obișnuite a activității economice, dacă obligația n-ar fi fost încălcată de către făptuitor. Acest venit poartă un caracter probabilistic și se află dincolo de limitele vinovăției făptuitorului. Cât privește prejudiciul sub forma neobținerii bunurilor datorate, acesta are un alt conținut. Un astfel de prejudiciu este întotdeauna efectiv, poate fi conștientizat și prevăzut de către făptuitor” [28, p.11]. Considerăm această opinie conformă cu definiția formulată în alin.(2) art.14 din CC RM. În concluzie, nu venitul ratat, dar prejudiciul efectiv (inclusiv neobținerea bunurilor datorate) formează conținutul prejudiciului material cauzat prin infracțiunile prevăzute la art.329 CP RM.

În altă ordine de idei, din punctul de vedere ale lui M.A. Tâneanaia [29] și V.N. Borkov [30, p.18], dispoziția articolului cu privire la infracțiunile de neglijență în serviciu ar trebui modificată de o asemenea manieră, încât în alineatul întâi al acestui articol să fie descrisă o infracțiune formală. Nu putem susține o astfel de inițiativă. Realizarea ei ar șterge limita dintre ilicitul penal și ilicitul extrapenal. O asemenea extindere a sferei ilicitului penal ar presupune intervenția legii penale în situații în care represiunea penală ar fi exagerată.

În legătură cu infracțiunea prevăzută la alin.(1) art.329 CP RM, în pct.8 al Hotărârii Plenului CSJ nr.7/2017 se menționează: „Dauna cauzată interesului public ori drepturilor și intereselor persoanei fizice sau juridice trebuie să fie efectivă și determinată, întrucât în raport de acest semn obiectiv se apreciază, dacă fapta prezintă sau nu un anumit grad de pericol social. [...] Principială este evaluarea corectă a conținutului urmării prejudiciabile, rezultate din neglijența în serviciu (art.329 CP RM); or, dacă se va constata că prin neglijența în serviciu nu s-au cauzat daune, în proporții mari, intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice și juridice, în legătură cu lipsa unui corespondent contravențional de neglijență în serviciu, fapta va fi susceptibilă doar de răspundere disciplinară”. De asemenea, în viziunea lui S.Brînza și V.Stati, „în cazul în care neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu nu implică producerea daunelor în proporții mari intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice, alin.(1) art.329 CP RM este inaplicabil. În astfel de cazuri, reieșind din prevederea de la lit.f) art.57 al Legii cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public, o manifestare de conduită de acest gen poate fi considerată abatere disciplinară” [8, p.913-914]. Conform lit.f) art.57 al Legii cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public, nr.158 din 04.07.2008 [31], „constituie abateri disciplinare [...] neglijența și/sau tergiversarea, în mod repetat, a îndeplinirii sarcinilor”. Astfel, prevederea în cauză devine aplicabilă doar în prezența modului repetat de comitere a faptei. În lipsa acestui mod, există posibilitatea ca răspunderea disciplinară pentru neglijența în serviciu să fie aplicată în baza: alin.(2) art.21 al Legii cu privire la statutul judecătorului, nr.544 din 20 iulie 1995 [32] (în coroborare cu Legea cu privire la răspunderea disciplinară a judecătorilor, nr.178 din 25.07.2014 [33]); lit.d) art.58 al Legii cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar, nr.68 din 14.04.2016 [34]; pct.16 al Hotărârii Guvernului cu privire la aprobarea Statutului disciplinar al colaboratorilor sistemului penitenciar al Ministerului Justiției, nr.308 din 19.03.1998 [35] etc.

În lumina celor expuse, consemnăm că, într-o speță, *U.N. a fost achitat de săvârșirea infracțiunii prevăzute la lit.b) alin.(2) art.329 CP RM. S-a stabilit că acesta a comis o abatere disciplinară, nu o infracțiune. În fapt, U.N. deținea funcția de șef al Inspectoratului Fiscal de Stat pe raionul Taraclia. În iulie 2015 acesta și-a îndeplinit necorespunzător obligațiile de serviciu. La concret, U.N. nu a realizat acțiunile prevăzute la alin.(2) art.167 din Codul fiscal, nr.1163 din 24.04.1997 [36], și anume: nu a luat la evidența Serviciului Fiscal de Stat contul bancar deschis pe numele Cooperativei Agricole de Producție „C.”. Cu toate acestea, lui U.N. nu i s-a putut incrimina producerea daunelor în mărime de 3311615 lei. Această sumă constituia nu datoriile la plata impozitelor Cooperativei Agricole de Producție „C.”, dar obligațiile fiscale restante ale acesteia. Obligațiile în cauză nu au fost stinse, urmând a fi executate de către întreprinderea respectivă [37]. Într-o altă speță, Colegiul penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a remarcat lipsa urmărilor prejudiciabile prevăzute la alin.(1) art.329 CP RM: „În rechizitoriu s-a făcut referire la indicele calificativ „prejudiciu în proporții mari”, fiind indicat: „cheltuielile suportate în cadrul realizării contractelor de antrepriză puteau fi mai mici cu 466852 lei”. Or, formularea „puteau fi” nu confirmă cert cauzarea prejudiciului. În sensul art.8 din Codul de procedură penală, concluziile despre vinovăția persoanei nu pot fi întemeiate pe presupuneri, toate dubiile în probarea învinuirii care nu pot fi înlăturate fiind interpretate în favoarea inculpatului” [38].*

Pe bună dreptate, în Decizia Curții Constituționale a României nr.392 din 06.06.2017 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.248 din Codul penal din 1969, ale art.297 alin.(1) din Codul penal și ale art.13² din Legea nr.78/2000 pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție se menționează: „Dreptul penal trebuie să rămână întotdeauna o măsură la care se recurge în ultimă instanță. Prin urmare, legiuitorul trebuie să analizeze dacă alte măsuri decât cele de drept penal, de exemplu regimuri de sancțiuni de natură administrativă sau civilă, nu ar putea asigura în mod suficient aplicarea politicii și dacă dreptul penal ar putea aborda problemele mai eficace” [39]. În același context se înscrie opinia exprimată de V.Dongoroz: „Așadar, ilicitul penal se deosebește substanțial de ilicitul extrapenal; această deosebire se poate face pe baza a două elemente de caracterizare, și anume: pe de o parte, ilicitul penal implică existența unei activități de violență, fraudă sau indisciplină socială, iar, pe de altă parte, faptele penale au aptitudinea de a produce neliniște și nesiguranță socială. Acest criteriu trebuie să servească la elaborarea normelor juridice (*de jure condendo*), în sensul că legiuitorul, călăuzindu-se de acest criteriu, va putea să-și dea seama în ce cazuri trebuie să se adopte, ca sancțiune, o pedeapsă și să creeze, deci, un ilicit penal ...ori un ilicit extrapenal pentru care se prevede o sancțiune pur reparatorie” [40, p.201].

În context, prezintă interes argumentele privitoare la oportunitatea stabilirii unui prag valoric în cazul infracțiunii de abuz de serviciu, prevăzute de legislația penală română, invocate în Decizia Curții Constitu-

ționale a României nr.405 din 15.06.2016 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.246 din Codul penal din 1969, ale art.297 alin.(1) din Codul penal și ale art.13² din Legea nr.78/2000 pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție: „Din perspectiva principiului „ultima ratio” în materie penală, nu este suficient să se constate că faptele incriminate aduc atingere valorii sociale ocrotite, ci această atingere trebuie să prezinte un anumit grad de intensitate, de gravitate, care să justifice sancțiunea penală. [...] Astfel, Curtea apreciază că „vătămarea a drepturilor sau intereselor legitime” presupune afectarea, lezarea unei persoane fizice sau juridice în dorința/preocuparea acesteia de a-și satisface un drept/interes ocrotit de lege. S-a reținut că vătămarea intereselor legale ale unei persoane presupune orice încălcare, orice atingere, fie ea fizică, morală sau materială, adusă intereselor protejate de Constituție și de legile în vigoare, potrivit Declarației Universale a Drepturilor Omului. Așadar, gama intereselor (dorința de a satisface anumite nevoi, preocuparea de a obține un avantaj etc.) la care face referire textul legal este foarte largă, ea incluzând toate posibilitățile de manifestare ale persoanei potrivit cu interesele generale ale societății pe care legea i le recunoaște și i le garantează. Este totuși necesar ca fapta să prezinte o anumită gravitate. În caz contrar, neexistând gradul de pericol social al unei infracțiuni, fapta atrage, după caz, numai răspunderea administrativă sau disciplinară” [41]. În Decizia Curții Constituționale a României nr.392 din 06.06.2017 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.248 din Codul penal din 1969, ale art.297 alin.(1) din Codul penal și ale art.13² din Legea nr.78/2000 pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție se arată: „Legiuitorul are obligația de a reglementa pragul valoric al pagubei și intensitatea vătămării dreptului sau interesului legitim rezultate din comiterea faptei în cuprinsul normelor penale referitoare la infracțiunea de abuz în serviciu, pasivitatea acestuia fiind de natură să determine apariția unor situații de incoerență și instabilitate, contrare principiului securității raporturilor juridice în componenta sa referitoare la claritatea și previzibilitatea legii” [39]. La 06.07.2017 Curtea Constituțională a României a constatat: „Reglementarea în vigoare a infracțiunii de neglijență în serviciu permite încadrarea în conținutul său a oricărei fapte săvârșite din culpă, dacă s-a adus o atingere minimă drepturilor sau intereselor legitime ale unei persoane fizice sau ale unei persoane juridice. În aceste condiții, Curtea a statuat cu privire la necesitatea complinirii de către legiuitor a omisiunii legislative constatate, sub aspectul valorii pagubei sau intensității/gravității vătămării drepturilor sau intereselor legitime ale unei persoane fizice sau ale unei persoane juridice în vederea asigurării clarității și previzibilității normei penale examinate” [42].

Cu ajustările de rigoare, aceste argumente pot fi reținute în raport cu infracțiunile prevăzute la art.329 CP RM. Or, în eventualitatea în care în alin.(1) art.329 CP RM nu ar fi stabilit un anumit prag valoric, atunci ar fi compromisă ideea care transpare din art.14 CP RM: infracțiunea are un grad prejudiciabil mai sporit decât cel al altor ilegalități.

În pct.10 al Deciziei Curții Constituționale a României nr.392 din 06.06.2017 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.248 din Codul penal din 1969, ale art.297 alin.(1) din Codul penal și ale art.13² din Legea nr.78/2000 pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție se arată: „Potrivit legii, nimic nu interzice cumulul mai multor forme de răspundere juridică (de exemplu, penală și disciplinară), în aceste cazuri nefiind aplicabil principiul *non bis in idem*” [39]. În pct.81 al Hotărârii Curții Constituționale a Republicii Moldova nr.24 din 14.09.2016 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 55 alin.(2) și alin.(8) din Legea nr.320 din 27 decembrie 2012 cu privire la activitatea Poliției și statutul polițistului și a pct.59 subpct.2) și 5) și pct.65 din Statutul disciplinar al polițistului, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.502 din 9 iulie 2013 (audierea în cadrul anchetei disciplinare) (sesizarea nr.60g/2016), se menționează: „Cumulul răspunderii disciplinare cu răspunderea penală este posibil numai dacă fapta săvârșită cu vinovăție de către salariat constituie atât abatere disciplinară, cât și infracțiune. Totodată, această formă de cumul este posibilă fără a se încălca prin aceasta principiul *non bis in idem*, dat fiind faptul că fiecare dintre normele juridice avute în vedere ocrotesc relații sociale diferite, iar principiul interzice numai aplicarea pentru aceeași faptă ilicită a două sau mai multe sancțiuni de aceeași natură” [43]. În pct.33 al Deciziei Curții Constituționale a Republicii Moldova nr.6 din 19.01.2017 de inadmisibilitate a sesizărilor nr.9g/2017 și nr.9g-1/2017 privind excepția de neconstituționalitate a articolelor 231 și 232 din Codul vamal al Republicii Moldova nr.1149-XIV din 20 iulie 2000 (contravenții vamale), se arată: „Pentru a constata încălcarea principiului menționat (se are în vedere principiul *non bis in idem – n.a.*) (avându-se în vedere aspectul material al acestuia) este necesară întrunirea următoarelor condiții: 1) identitatea faptelor, 2) unitatea subiectului și 3) unitatea relațiilor sociale protejate” [44].

Sub acest aspect, are dreptate A.M. Bercea când spune: „Se poate uneori produce ca prin încălcarea unei obligații de serviciu de către salariat să fie săvârșită concomitent și o infracțiune, declanșând atât răspunderea disciplinară, cât și răspunderea penală din partea făptuitorului. Astfel, în momentul în care prin aceeași faptă a fost pusă în pericol atât o relație socială de muncă, dând naștere unei abateri disciplinare, cât și o valoare socială fundamentală apărută de legea penală, dând naștere unei infracțiuni, atunci răspunderea disciplinară va fi cumulată cu răspunderea penală” [45]. Opinii similare exprimă și alți autori: „Cumulul răspunderii disciplinare cu răspunderea penală intervine atunci când prin aceeași faptă săvârșită de salariat în legătură cu munca se aduce atingere ordinii disciplinare, dar și unor relații sociale protejate de legea penală și se fundamentează și justifică prin autonomia sferelor de relații sociale legal ocrotite și prin lipsa unor reglementări care să interzică generic acest lucru. [...] Această formă de cumul este posibilă fără a se încălca prin aceasta principiul *non bis in idem*, dat fiind faptul că fiecare dintre normele juridice avute în vedere ocrotesc relații sociale diferite. De altfel, principiul interzice numai aplicarea pentru aceeași faptă ilicită, a două sau mai multe sancțiuni de aceeași natură” [46]; „Principiul *non bis in idem* se opune cumulului a două „pedepse” în sensul art.7 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Prin urmare, nu ar exista un impediment sub acest aspect atunci când cumulul s-ar aplica între sancțiuni penale și disciplinare [...]” [47].

Așadar, abaterea disciplinară presupunând neglijența în serviciu și infracțiunile prevăzute la art.329 CP RM au un grad diferit de pericol social. Cu toate acestea, aplicarea art.329 CP RM nu exclude aplicarea pentru aceeași faptă a sancțiunii disciplinare. Bineînțeles, într-un asemenea caz sancțiunea disciplinară nu trebuie să aibă un „caracter penal”. Existența sau nu a unei „acuzății în materie penală” se apreciază în funcție de trei criterii, cunoscute sub denumirea „criteriile Engel” (inspirate de hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului în cauza *Engel și alții împotriva Țărilor de Jos* [48]): 1) încadrarea juridică a faptei în dreptul intern; 2) natura faptei; 3) nivelul severității sancțiunii pe care riscă să o primească persoana în cauză. Al doilea și al treilea criterii sunt alternative și nu neapărat cumulative. Acest lucru nu împiedică adoptarea unei abordări cumulative dacă analiza separată a fiecărui criteriu nu permite să se ajungă la o concluzie clară cu privire la existența unei „acuzății în materie penală”. O astfel de concluzie reiese din hotărârile pronunțate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului în cauza *Jussila contra Finlandei* [49] și în cauza *Ezeh și Connors contra Regatului Unit* [50].

În cele ce urmează, ne focusăm atenția asupra urmărilor prejudiciabile ale infracțiunii specificate la lit.a) alin.(2) art.329 CP RM. Ne referim la decesul unei persoane, adică la moartea cerebrală a persoanei.

În corespundere cu pct.A.7 din anexa la Ordinul Ministrului Sănătății cu privire la aprobarea Protocolului clinic standardizat „Moartea cerebrală”, nr.260 din 05.04.2011 [51], „moartea cerebrală” este un termen folosit pentru definirea morții ființei umane, determinată prin teste care demonstrează o încetare ireversibilă a funcțiilor clinice ale creierului, totodată fiind menținute artificial (prin metode reanimatologice) funcțiile cardiovasculare și pulmonare.

Potrivit art.11 al Legii privind transplantul de organe, țesuturi și celule umane, nr.42 din 06.03.2008 [52], modalitățile de confirmare a decesului sunt: a) după un stop cardiorespirator, iresuscitabil și ireversibil, la o persoană cu temperatura normală sau aproape normală, decesul se confirmă la un interval de minimum 5 minute după efectuarea tuturor măsurilor de reanimare, pe parcursul cărora toate testele demonstrează fără dubii că nu există circulație sangvină spre creier și organele vitale; b) la persoana cu schimbări ireversibile în centrele vitale ale creierului, decesul se confirmă prin teste (criterii) specifice, aprobate de Ministerul Sănătății, în timp ce funcția cardiorespiratorie este menținută artificial.

N.Hudeakova se întreabă: cum ar trebui să fie calificată neglijența în serviciu care a provocat decesul a două sau a mai multor persoane? Or, în acest caz există pericolul aplicării răspunderii atât pentru lipsirea de viață din imprudență a două sau a mai multor persoane, cât și pentru neglijența în serviciu care a provocat decesul unei persoane. Iar aceasta ar însemna dubla sancționare a aceleiași fapte [53]. În continuarea acestei idei, menționăm că în Codul penal din 1961 corespondentul prevederii de la lit.a) alin.(2) art.329 CP RM era alin.2 art.186 „Neglijență”, în care ca urmare prejudiciabilă alternativă era consemnată pierderea de vieți omenеști. Înseamnă oare aceasta că pierderea unei singure vieți omenеști nu putea reprezenta urmările prejudiciabile ale infracțiunilor prevăzute la art.186 din Codul penal din 1961?

La toate aceste întrebări ne ajută să răspundem N.Giurgiu: „Din punct de vedere sintactic, dacă folosirea singularului implică și pluralul, nu înseamnă că folosirea pluralului „exclude” singularul ci, dimpotrivă, îl implică ori de câte ori legea le disciplinează separat, atât separarea, cât și excluderea trebuind determinate explicit” [54, p.74]. Suntem de acord cu această afirmație. Drept urmare, lit.a) alin.(2) art.329 CP RM se va

aplica în ipoteza în care neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare de către o persoană publică a obligațiilor de serviciu ca rezultat al unei atitudini neglijente sau neconștiințioase față de ele a provocat decesul: 1) unei singure persoane sau 2) decesul a două sau a mai multor persoane. Într-o asemenea ipoteză, este exclusă reținerea suplimentară la calificare a alin.(2) art.149 CP RM. Numărul de victime decedate poate conta doar în planul individualizării pedepsei stabilite la alin.(2) art.329 CP RM.

În continuare, vor fi analizate urmările prejudiciabile ale infracțiunii prevăzute la lit.b) alin.(2) art.329 CP RM. Aceste urmări se concretizează în alte urmări grave (altele decât decesul unei persoane).

În pct.8.6 al Hotărârii Plenului CSJ nr. 7/2017 găsim următoarea explicație: „La urmări grave se raportează: daunele manifestate în proporții deosebit de mari; sistarea activității unei autorități, a unei instituții ori întreprinderi; survenirea insolabilității unei întreprinderi ori lichidarea acesteia; sinuciderea sau tentativa de sinucidere a victimei sau apropiaților ei; survenirea decesului victimei (cu excepția lit.b) alin.(2) art.329 CP RM, dat fiind incidența lit.a) alin.(2) art.329 CP RM); inundarea spațiilor în care locuiesc persoane; provocarea unor accidente în transportul de persoane; provocarea prăbușirii clădirilor și construcțiilor locuite; provocarea alunecărilor de teren; pieirea în masă a animalelor; provocarea ruperii barajelor; provocarea unor contagieri; provocarea avariilor, catastrofelor; provocarea unui dezastru ecologic sau social etc.”

Considerăm prea largă această interpretare. După V.Stati, „luând în considerare regula stabilită la alin.(2) art.3 CP RM (potrivit căreia interpretarea extensivă defavorabilă a legii penale este interzisă), noțiunea „alte urmări grave” trebuie interpretată cât mai restrictiv cu putință” [55]. De exemplu, într-o speță, *făptuitorul a fost învinuit de săvârșirea infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.329 CP RM. Aceasta deși infracțiunea pe care a comis-o a cauzat daune în mărime de 152800 de lei* [56]. La momentul săvârșirii faptei (16.02.2010) daunele de o asemenea mărime erau considerate de proporții deosebit de mari. Cu toate acestea, nu putem susține că dispoziția alin.(1) art.329 CP RM a fost aplicată incorect. Or, în art.329 CP RM lipsește mențiunea expresă a daunelor în proporții deosebit de mari. În același timp, oricare interpretare a noțiunii „alte urmări grave” din dispoziția lit.b) alin.(2) art.329 CP RM este vulnerabilă sub aspectul necorespunderii exigenței stabilite la alin.(2) art.3 CP RM: interpretarea extensivă defavorabilă a legii penale este interzisă. Din aceste considerente, este preferabilă neaplicarea dispoziției lit.b) alin.(2) art.329 CP RM decât aplicarea acesteia.

S.Brînza și V.Stati propun ca prin „alte urmări grave” să se înțeleagă, după caz: 1) vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății; 2) daunele materiale în proporții deosebit de mari; 3) săvârșirea de către o altă persoană a unei infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave [8, p.916]. Această opinie are ca premisă prezumția că orice normă se adoptă pentru a fi aplicată. Totuși, poate fi oare aplicată o normă penală ambiguă care conține noțiunea estimativă „alte urmări grave”?

În căutarea soluției pentru această problemă, A.Eșanu [57] și S.Crijanovschi [58, p.216-223] propun excluderea sintagmei „alte urmări grave” din textul legii penale. Considerăm că o astfel de soluție nu ar fi cea mai potrivită. De exemplu, în rezultatul adoptării Legii pentru modificarea și completarea Codului penal al Republicii Moldova, nr.277 din 18.12.2008 [59], din dispoziția art.291 CP RM au fost eliminate cuvintele „dacă aceasta a avut urmări grave”. În Nota informativă la proiectul legii în cauză, în pct.148, se menționează: „La articolul 291 „Păstrarea neglijentă a armelor de foc și a munițiilor” se propune excluderea sintagmei „dacă aceasta a avut urmări grave”, din considerentul că, în conformitate cu expertiza Consiliului European, această sintagmă este una mult prea vagă și încalcă principiul legalității și previzibilității legii penale” [60]. După amendarea respectivă a art.291 CP RM, aplicarea acestuia a fost marcată de erori și deficiențe. Acestea au fost semnalate și analizate de către L.Brînza și Gh.Reniță [61]. Întru a preveni admiterea unor astfel de erori și deficiențe, cei doi autori recomandă ca dispoziția art. 291 CP RM să fie modificată, după cum urmează: „Încălcarea regulilor de păstrare a armei de foc sau a muniției, care a cauzat vătămarea medie sau gravă a integrității corporale ori a sănătății, decesul persoanei, daune materiale în proporții mari sau deosebit de mari ori sustragerea acestora”.

În cazul art.329 CP RM, considerăm oportună substituția sintagmei „alte urmări grave” prin sintagme care nu sunt susceptibile de interpretare echivocă. Excluderea din textul legii penale a sintagmei „alte urmări grave”, neînsoțită de alte amendamente, va crea dificultăți în practica de aplicare a art.329 CP RM. Cel mai probabil, în eventualitatea operării unei asemenea excluderi, cei abilitați cu aplicarea legii penale vor fi tentați să aplice alin.(1) art.329 CP RM și, de exemplu, art.157 CP RM. O astfel de soluție ar veni în contradicție cu principiul legalității, întrucât făptuitorului i s-ar imputa nu doar vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății (care s-ar produce în realitate), ci și daunele în proporții mari intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice (care, în realitate, n-ar fi cauzate și, de aceea,

nu s-ar afla în legătură cauzală cu acțiunea sau inacțiunea săvârșită). În consecință, considerăm că sintagma „alte urmări grave” din dispoziția art.329 CP RM ar trebui substituită prin sintagmele „vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății”, „daunele materiale în proporții deosebit de mari” și „săvârșirea de către o altă persoană a unei infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave”.

Supra am propus completarea dispoziției art.329 CP RM cu sintagma „săvârșirea de către o altă persoană a unei infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave”. Această propunere este inspirată de dispoziția art.242 din Codul penal al României din 1936 [62]: „Funcționarul public care, prin neglijență, neprevădere sau ușurință în supravegherea sau paza banilor, valorilor, actelor sau oricăror lucruri ce i-au fost încredințate, în virtutea funcțiunii sale, va fi pricinuit sustragerea sau distrugerea lor (sublinierea ne aparține – n.a.), comite delictul de neglijență în funcțiune”. Sintagme de genul celei subliniate conține art.428 din Codul penal al Republicii Belarus [63] și lit.6) alin.3 art.207 din Codul penal al Republicii Uzbekistan [64] (aceste articole fiind corespondente cu art.329 CP RM).

În acest context, nu putem trece cu vederea următoarea speță: *G.E. și B.D. au fost învinuiți de comiterea infracțiunilor prevăzute la alin.(5) art.190 și la lit.b) alin.(2) art.361 CP RM. La rândul său, N.S. a fost învinuit de săvârșirea infracțiunii prevăzute la lit.b) alin.(2) art.329 CP RM. În ce privește învinuirea adusă lui N.S., acuzatorul de stat a menționat că falsificarea și folosirea documentelor oficiale false, precum și sustragerea, comise de G.E. și B.D., au fost condiționate de săvârșirea neglijenței în serviciu de către N.S.* [65].

În aceeași ordine de idei, comportă interes opinia exprimată de T.Popovici și S.Brînza: dacă săvârșirea infracțiunilor prevăzute la art.171-175 CP RM devine posibilă datorită neglijenței în serviciu (de exemplu, a neîntreprinderii unor măsuri de prevenire eficiente) a unei persoane publice, acea persoană publică urmează a fi trasă la răspundere în baza art.329 CP RM [66, p.560, 572, 581, 585, 588]. Această opinie ar trebui să-și găsească implementare în legea penală. În același timp, considerăm necesară ajustarea ei. Nu putem ignora faptul că sintagmele, care ar urma să substituie sintagma „alte urmări grave”, trebuie să caracterizeze ipoteze ce presupun producerea unor urmări prejudiciabile de gravitate sporită. Tocmai de aceea, una dintre aceste sintagme substituente ar trebui să presupună săvârșirea de către o altă persoană nu a unei infracțiuni oarecare, dar a unei infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave.

În viziunea noastră, o asemenea remaniere legislativă nu ar reprezenta un „corp străin” în textul Codului penal, întrucât ar fi asemănătoare în anumite privințe cu modelul care și-a găsit consacrare în dispozițiile de la lit.a) alin.(2) art.306, lit.a) alin.(2) art.307, lit.a) alin.(2) art.311, lit.a) alin.(2) art.312 și alin.(1) art.323 CP RM. De asemenea, propunerea noastră s-ar preta concepției care a fost promovată în art.291 CP RM înaintea intrării în vigoare a Legii pentru modificarea și completarea Codului penal al Republicii Moldova, nr.277 din 18.12.2008 [67]. Înainte de acest moment, art.291 CP RM a avut următoarea dispoziție: „Păstrarea neglijență a armelor de foc și a munițiilor, precum și transmiterea acestora altor persoane, dacă aceasta a avut urmări grave”. În context, în doctrina penală prin „urmări grave” se avea în vedere, printre altele: „săvârșirea cu ajutorul acestor arme și muniții a unor infracțiuni” [68, p.628]; „săvârșirea, folosind aceste arme sau muniții, de către alte persoane, a unor infracțiuni” [69, p.567]; „săvârșirea unor crime grave, excepțional de grave cu folosirea armelor de foc și a munițiilor” [70, p.479]. Referitor la această ipoteză, I.Ciobanu și N.Nedelcu explică: „La survenirea anumitor consecințe figurant activ este nu doar subiectul componentei de infracțiune prevăzute la art.291 CP RM, dar și o altă persoană. În așa fel, construcția teoretică a legăturii cauzale (păstrarea neglijență – legătura cauzală – consecința) este completată esențial prin apariția unei alte persoane, care și provoacă consecința. Cu alte cuvinte, construcția teoretică a legăturii cauzale indică asupra unui subiect, iar mecanismul cauzării empirice „este generat” de către o altă persoană” [71].

Recapitulând, considerăm că în alin.(2) art.329 CP RM ar trebui să fie stabilită răspunderea pentru neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare de către o persoană publică a obligațiilor de serviciu ca rezultat al unei atitudini neglijente sau neconștiințioase față de ele, dacă aceasta a cauzat daune în proporții deosebit de mari. Aceasta ar asigura o diferențiere optimă a infracțiunilor prevăzute la alin.(1) și (2) art.329 CP RM, în funcție de mărimea daunelor cauzate. O astfel de diferențiere nu se face doar în dispozițiile de la alin.(2) art.240¹, lit.b) alin.(2) art.278¹ și lit.b) alin.(6) art.295 CP RM.

În același timp, considerăm că în alin.(3) art.329 CP RM ar trebui să fie prevăzută răspunderea pentru neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare de către o persoană publică a obligațiilor de serviciu ca rezultat al unei atitudini neglijente sau neconștiințioase față de ele, dacă aceasta a provocat: a) vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății; b) decesul victimei; c) săvârșirea de către o altă persoană a unei infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave. Menționarea acestor trei urmări prejudiciabile în

cadru al aceluiași alineat ar fi preferabilă completării art.329 CP RM cu încă două alineate. O asemenea completare ar aglomera excesiv textul art.329 CP RM. Similaritățile dintre urmările prejudiciabile, sugerate pentru alin.(3) art.329 CP RM, fac potrivită nominalizarea lor în cadrul aceluiași alineat. Menționarea respectivelor urmări în același alineat al art.329 CP RM nu va însemna în niciun caz că acest alineat va stabili răspunderea pentru trei infracțiuni. Componenta de infracțiune va fi una singură, în timp ce urmările prejudiciabile vor avea un caracter alternativ. O asemenea manieră de expunere este caracteristică pentru art.156, 157, 223, alin.(1) art.225, alin.(1) art.226, alin.(1) art.227, alin.(1) art.228, art.230, 384 și alte norme din Codul penal.

Concluzii

Aplicarea art.329 CP RM nu exclude aplicarea pentru aceeași faptă a sancțiunii disciplinare. Într-un asemenea caz, sancțiunea disciplinară nu trebuie să aibă un „caracter penal”. În cazul în care faptele, prevăzute la art.48², alin.(1) art.189, art.220², alin.(2) art.227, alin.(1) art.275 sau la alte asemenea norme din Codul contravențional, provoacă urmările prejudiciabile specificate în art.329 CP RM, va fi aplicat acest articol, nu norma contravențională. Nu venitul ratat, ci prejudiciul efectiv (inclusiv neobținerea bunurilor datorate) formează conținutul prejudiciului material cauzat prin infracțiunile prevăzute la art.329 CP RM. În ipoteza prevăzută la lit.a) alin.(2) art.329 CP RM este posibilă pluralitatea de victime. Luând în considerare prevederea de la alin.(2) art.3 CP RM, este preferabilă neaplicarea dispoziției de la lit.b) alin.(2) art.329 CP RM, nu însă aplicarea acesteia.

Referințe:

1. BARBĂNEAGRĂ, A., ALECU, GH., BERLIBA, V. et al. *Codul penal al Republicii Moldova: Comentariu (Legea nr. 985-XV din 18 aprilie 2002. Cu toate modificările operate până la republicare în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.72-74/195 din 14.04.2009. Adnotat cu jurisprudența CEDO și a instanțelor naționale)*. Chișinău: Sarmis, 2009. 858 p. ISBN 978-9975-105-20-0
2. PREDESCU, O., HĂRĂȘTĂȘANU, A. *Drept penal: Partea Specială*. București: Universul Juridic, 2012. 552 p. ISBN 978-973-127-810-0
3. UNGUREANU, A. *Drept penal român. Partea Generală*. București: Lumina LEX, 1995. 463 p. ISBN 973-9186-15-7
4. DIACONESCU, GH., DUVAC, C. *Tratat de drept penal: Partea Generală*. București: C.H. Beck, 2009. 1158 p. ISBN 978-973-115-541-8
5. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru abuzul de putere sau abuzul de serviciu, excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu, precum și neglijența în serviciu, nr.7 din 15.05.2017. [Accesat: 28.07.2017]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=216
6. Monitorul Oficial al României, 2016, nr.370.
7. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 13.10.2016. Dosarul nr. 1a-818/2016. [Accesat: 28.07.2017]. Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/hot?solr_document=&solr_document_2=&Tematica=329&solr_document_3=2
8. BRÎNZA, S., STATI, V. *Tratat de drept penal. Partea Specială*. Vol. II. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. 1300 p. ISBN 978-9975-53-470-3
9. Sentința Judecătorei Cahul din 13.10.2016. Dosarul nr. 1-124/2015. [Accesat: 28.07.2017]. Disponibil: https://jch.instante.justice.md/ro/hot?solr_document=&solr_document_2=&Tematica=329&solr_document_3=2
10. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 30.06.2015. Dosarul nr.1ra-515/2015. [Accesat: 28.07.2017]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=4536
11. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 24.06.2016. Dosarul nr. 1a-849/2016. [Accesat: 28.07.2017]. Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/hot?solr_document=&solr_document_2=&Tematica=329&solr_document_3=2
12. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 06.04.2011. Dosarul nr. 1ra-312/2011. [Accesat: 28.07.2017]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php
13. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 08.10.2008. Dosarul nr. 1ra-1039/2008. [Accesat: 28.07.2017]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php
14. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 31.10.2012. Dosarul nr. 1ra-1089/2012. [Accesat: 28.07.2017]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php
15. ЦАРЕВ, Е.В. Халатность как служебно-экономическое преступление: сравнительно-правовой анализ норм российского и зарубежного уголовного законодательства. В: *Вестник Нижегородской академии МВД России*, 2009, № 1, с.251-254. ISSN 2078-5356
16. *Incrimnarea lezării drepturilor și intereselor persoanei prin exces de putere – constituțională*. [Accesat: 28.07.2017]. Disponibil: <http://www.constcourt.md/libview.php?l=ro&idc=7&id=1055&t=/Media/Noutati/Incrimnarea-lezarii-drepturilor-i-intereselor-persoanei-prin-exces-de-putere-constitucionala>
17. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr.369-378.
18. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție din 23.11.2009. Dosarul nr. 4-1re-387/2009. [Accesat: 28.07.2017]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php

19. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 15.03.2011. Dosarul nr. 1ra-32/2011. [Accesat: 28.07.2017]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php
20. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 20.01.2016. Dosarul nr. 1ra-187/2016. [Accesat: 28.07.2017]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=5576
21. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 19.09.2012. Dosarul nr. 1ra-924/2012. [Accesat: 28.07.2017]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php
22. КОЧЕРГА, В.А. Последствия халатности: уголовно-правовой анализ. В: *Теория и практика общественного развития*, 2016, с.95-97. ISSN 1815-4964
23. МИНАКОВА, И.Г. *Халатность: уголовно-правовые и криминологические аспекты*: Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Ростов-на-Дону, 2008. 205 с.
24. КУЗНЕЦОВ, М. Имущественный ущерб как признак таможенной халатности. В: *Законность*, 2010, №1, с.45-47. ISSN 0869-4486
25. ЕЛИСЕЕВ, С.А., ТЫНЯНАЯ, М.А. Общественно опасные последствия халатности: понятие и виды. В: *Вестник Томского государственного университета*, 2012, №359, с.118-125. ISSN 1561-7793
26. ТЫНЯНАЯ, М.А. *Уголовно-правовая характеристика халатности*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Томск, 2013. 26 с.
27. VOTEZATU, I. *Răspunderea penală pentru escrocherie*. Chișinău: CEP USM, 2010. 302 p. ISBN 978-9975-70-998-9
28. АНИСИМОВА, И.А. *Уголовно-правовое значение преступного вреда*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Томск, 2008. 26 с.
29. ТЫНЯНАЯ, М.А. К вопросу об определении размера имущественного ущерба как признака объективной стороны халатности. В: *Правовые проблемы укрепления российской государственности*. Ч.54. Томск: Издательство Томского университета, 2012, с.47-49. ISBN 978-5-7511-2315-4
30. БОРКОВ, В.Н. *Преступления против осуществления государственных функций, совершаемые должностными лицами*: Диссертация на соискание ученой степени доктора юридических наук. Омск, 2015. 405 с.
31. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2008, nr.230-232.
32. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1995, nr.59-60.
33. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2014, nr.238-246.
34. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr.157-162.
35. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1998, nr.36-37.
36. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1997, nr.62.
37. Приговор Суда района Тараклия от 18 декабря 2015 г. Дело № 1-76/2015. [Accesat: 28.07.2017]. Disponibil: https://jch.instante.justice.md/ro/hot?solr_document=&solr_document_2=&Tematica=329&solr_document_3=2
38. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 18.07.2014. Dosarul nr. 1ra-736/2014. [Accesat: 28.07.2017]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=2820
39. Decizia Curții Constituționale a României nr.392 din 06.06.2017 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.248 din Codul penal din 1969, ale art.297 alin.(1) din Codul penal și ale art.13² din Legea nr.78/2000 pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție. [Accesat: 28.07.2017]. Disponibil: <https://www.ccr.ro/ccrSearch/MainSearch/SearchForm.aspx>
40. DONGOROZ, V. *Drept penal*. București: Socec & Co., 1939. 772 p.
41. Monitorul Oficial al României, 2016, nr.517.
42. Comunicat de presă. [Accesat: 28.07.2017]. Disponibil: <https://www.ccr.ro/noutati/COMUNICAT-DE-PRES-260>
43. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr.369-378.
44. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2017, nr.244-251.
45. BERCEA, A.M. Corelații între răspunderea penală și răspunderea disciplinară, forme specifice ale răspunderii juridice. În: *Instituții juridice contemporane în contextul integrării României în Uniunea Europeană*. București: Pro Universitaria, 2008, p.324-332. ISBN 978-973-129-345-5
46. DUMITRACHE, Șt. Unele considerații privind cumulumul răspunderii disciplinare cu răspunderea penală. În: *Tribuna Juridică*, 2011, nr.2, p.176-185. ISSN 2247-7195
47. CONSTANTINESCU, V. Aplicarea principiului *non bis in idem* în jurisprudența europeană și națională. În: *Curierul Judiciar*, 2012, nr.10, p.638-643. ISSN 1582-7526
48. Case of *Engel and Others vs The Netherlands*. [Accesat: 28.07.2017]. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57479>
49. Case of *Jussila vs Finland*. [Accesat: 28.07.2017]. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-78135>
50. Case of *Ezeh and Connors vs The United Kingdom*. [Accesat: 28.07.2017]. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-61333>
51. Ordinul Ministrului Sănătății cu privire la aprobarea Protocolului clinic standardizat „Moartea cerebrală”, nr.260 din 05.04.2011. [Accesat: 28.07.2017]. Disponibil: http://old.ms.md/_files/14054-PCS-MC-%2520final%2520semnat.pdf
52. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2008, nr.81.

53. ХУДЯКОВА, Н. Квалифицирующие признаки служебной халатности по уголовному законодательству Украины. В: *Закон и Жизнь*, 2013, №7, с.50-55. ISSN 1810-3081
54. GIURGIU, N. *Legea penală și infracțiunea (doctrină, legislație, practică judiciară)*. Iași: Gama, 1995. 449 p. ISBN 973-96339-0-0
55. STATI, V. Proiectul Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție cu privire la aplicarea art.327-329 din Codul penal al Republicii Moldova: observații și sugestii. În: *Актуальные научные исследования в современном мире: XX Международная научная конференция (21-22 ноября 2016 г., Переяслав-Хмельницкий)*. Сборник научных трудов. Переяслав-Хмельницкий, 2016, Вып. 12, ч. 3, с.79-87. ISSN 2524-0986
56. Sentința Judecătorei raionului Criuleni din 01.12.2011. Dosarul nr. 1-160/2011. [Accesat: 28.07.2017]. Disponibil: https://jcr.instante.justice.md/ro/hot?solr_document=&solr_document_2=&Tematica=329&solr_document_3=2
57. EȘANU, A. Viziune critică asupra semnelor estimative ce desemnează urmările prejudiciabile ale infracțiunilor prevăzute la art.327 și 328 CP RM. În: *Materialele Conferinței științifice internaționale cu genericul „Rolul științei și educației în implementarea Acordului de Asociere la Uniunea Europeană”* (Chișinău, 5 februarie 2015). Iași: Vasiliana 98, 2015, p.234-239. ISBN 978-973-116-404-5
58. CRIJANOVSCI, S. *Aspecte teoretice și practice ale infracțiunii de șantaj*. Chișinău: CEP USM, 2012. 275 p. ISBN 978-9975-71-096-1
59. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2009, nr.41-44.
60. Notă informativă la proiectul de Lege pentru modificarea și completarea Codului penal al Republicii Moldova (art.10¹, 16, 21, ș.a.). [Accesat: 28.07.2017]. Disponibil: <http://old.parlament.md/lawprocess/laws/december2008/277-XVI-18.12.2008/>
61. BRÎNZA, L., RENIȚĂ, Gh. Controverse legate de aplicarea în practică a art.291 CP RM. În: *Revista Națională de Drept*, 2016, nr.9, p.2-12; nr.10, p.14-27. ISSN:1811-0770
62. Monitorul Oficial al României, 1936, nr.65.
63. Уголовный кодекс Республики Беларусь. В: *Ведамасці Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь*, 1999, №24.
64. Уголовный кодекс Республики Узбекистан. [Accesat: 28.07.2017]. Disponibil: lex.uz/pages/GetAct.aspx?lact_id=111457
65. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 25.02.2014. Dosarul nr. 1ra-58/2014. [Accesat: 28.07.2017]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=1672
66. POALELUNGI, M., DOLEA, I., VÎZDOAGĂ, T. et al. *Manualul judecătorului pentru cauze penale*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2013. 1192 p. ISBN 978-997553-231-0
67. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2009, nr.41-44.
68. BARBĂNEAGRĂ, A., BERLIBA, V., BÂRGĂU, M. et al. *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu / Sub red. lui A.Barbăneagră*. Chișinău: ARC, 2003. 836 p. ISBN 9975-61-291-1
69. BRÎNZA, S., ULIANOVSCI, X., STATI, V. et al. *Drept penal. Partea Specială*. Vol.2. Chișinău: Cartier, 2005. 804 p. ISBN 9975-79-324-X
70. BARBĂNEAGRĂ, A., BERLIBA, V., GURSCHI, C. et al. *Codul penal comentat și adnotat*. Chișinău: Cartier, 2005. 656 p. ISBN 9975-79-338-X
71. CIOBANU, I., NEDELUCU, N. Noțiunea cauzalității, a legăturii cauzale, a cauzei și efectului. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”*. Seria „Științe sociale”, 2015, nr.3, p.96-104. ISSN 1814-3199

Prezentat la 20.08.2017